

УДК 327. 51

<https://doi.org/10.23939/shv2023.01.007>

ПОСИЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВ БУХАРЕСТСЬКОЇ ДЕВ'ЯТКИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (Оглядова стаття)

Ольга Івасечко

Національний університет “Львівська політехніка”

ORCID: 0000-0003-2141-3309

olha.y.ivasechko@lpnu.ua

Віра Данів

Національний університет “Львівська політехніка”

ORCID: 0000-0003-1739-5427

vira.daniv.mv.2018@lpnu.ua

(Отримано: 19.12.2022. Прийнято: 24.03.2023)

© Івасечко О., Данів В., 2023

Увагу сфокусовано на аналізі причин посилення військового потенціалу держав Бухарестської дев'ятки (Б9) в контексті збройної агресії РФ проти України. Висвітлено цілі консолідування країн Центрально-Східної Європи для співпраці у рамках Бухарестського формату. Визначено передумови для змін у видатках на оборону в межах НАТО, які спричинені російсько-українською війною. Досліджено реакцію Північноатлантичного альянсу на широкомасштабне вторгнення росії в Україну. Розглянуто основні результати саміту НАТО у Мадриді, що відбувся у 2022 р., зокрема ухвалення нової Стратегічної концепції НАТО. Виокремлено особливості презентованої Є. Столтенбергом нової моделі безпеки й оборони, що включає захист східного флангу Альянсу та ґрунтується на трьох ключових принципах, а саме: 1) збільшення передової присутності з більшою кількістю бойових операцій; 2) попереднє розгортання військового обладнання для економії часу в умовах, коли потрібна мобілізація сил; 3) попереднє визначення підрозділів – це сили, які проходитимуть навчання на певній території, де матимуть певні обов'язки. Представлено динаміку оборонних витрат кожної з країн-учасниць формату Бухарестської дев'ятки від початку російсько-української війни в 2014 р. і до періоду повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 р. Висвітлено інформацію щодо формування новітніх бойових груп високого реагування Північноатлантичного альянсу та їх розташування на території держав-учасниць Б9 для посилення військової присутності в країнах, що перебувають в зоні ризику у випадку подальшої ескалації російсько-української війни. Проаналізовано дані, що стосуються військових навчань НАТО в межах укріплення східних кордонів у контексті активізації збройної агресії РФ. У результаті дослідження зроблено висновки про те, що російська агресія щодо України вважається державами-членами Альянсу найбільш значущою загрозою для існування миру і безпеки у євроатлантичному регіоні. Прогнозовано подальше зростання військового потенціалу держав Б9 для збереження стабільної безпекової ситуації в субрегіоні.

Ключові слова: НАТО, Бухарестська дев'ятка, росія, загроза, безпека, східний фланг НАТО, оборонні витрати, ВВП.

**STRENGTHENING THE MILITARY POTENTIAL OF THE BUCHAREST NINE STATES
IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR
(Review Article)**

Olha Ivasechko

Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0000-0003-2141-3309

olha.y.ivasechko@lpnu.ua

Vira Daniv

Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0000-0003-1739-5427

vira.daniv.mv.2018@lpnu.ua

(Received: 19.12.2022. Accepted: 24.03.2023)

The article focuses on strengthening the military potential of the Bucharest Nine (B9) states in the context of the Russia's war in Ukraine. The authors clarify the reasons and goals of the consolidation of the countries of Central and Eastern Europe for cooperation within the framework of the Bucharest format. Prerequisites for changes in defense spending within NATO are described, namely, the Russian-Ukrainian war. The reaction of the North Atlantic Alliance to Russia's armed attack on Ukraine is studied, in particular after the full-scale Russian invasion. The main results of the NATO summit in Madrid, which took place in 2022, are considered, separately, the adoption of the new Strategic Concept of NATO. The features of the new security and defense model presented by J. Stoltenberg, which includes the protection of the Eastern flank of the Alliance and is based on three key pillars, are pointed, namely: 1) increased forward presence with more combat operations; 2) pre-deployment of military equipment to save time in conditions where mobilization of forces is required; 3) preliminary definition of units – these are forces that will undergo training in a certain territory, where they will have certain duties. The dynamics of defense expenditures of each of the participating countries of the Bucharest Nine format from the beginning of the Russian-Ukrainian war in 2014 to the period after the open armed attack on Ukraine on February 24, 2022 is presented. The information on the formation of the newest high-reaction combat groups of the North Atlantic Alliance and their location on the territory of the B9 member states to strengthen the military presence in countries that are at risk in the event of further escalation of the Russian-Ukrainian war is covered. The data related to NATO military exercises within the framework of strengthening the eastern borders in connection with the intensification of the armed aggression of the Russian Federation are analyzed. As a result of the study, it is concluded that Russian aggression against Ukraine is considered by the member states of the Alliance to be a colossal threat to the existence of peace and security in the Euro-Atlantic region. The authors predict a further increase in the military potential of the Bucharest Nine countries to maintain a stable security situation in the subregion.

Key words: NATO, Bucharest Nine, Russia, threat, security, NATO's eastern flank, defense spending, GDP.

Вступ

На сьогодні одним із основних питань світової політики є питання трансформації системи міжнародної безпеки. Війна Росії проти України стала чи не найбільшим сучасним викликом для системи регіональної та міжнародної безпеки. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну зробило видимими недоліки системи безпеки та продемонструвало необхідність реформування сфери оборони як окремих країн, так і безпекових організацій. Особливо така системна криза міжнародної безпеки вплинула на НАТО як основного опонента РФ, змусивши держави-члени Альянсу переглянути оборонні стандарти Об'єднання та звернути увагу насамперед на посилення військового потенціалу.

Помітне місце у контексті регіональної безпеки країн-учасниць НАТО займають держави Буха-

рестської дев'ятки (B9). Передусім така важливість гарантування безпеки в регіоні B9 полягає у докорінній зміні безпекової ситуації саме на східних кордонах Альянсу. Безперечно, найперше наслідки російсько-української війни будуть відчутні в країнах, що межують з Україною. Саме це актуалізує дослідження посилення військового потенціалу в межах формату Бухарестської дев'ятки у контексті збройної агресії Росії щодо України.

Мета статті полягає у дослідженні питання посилення військового потенціалу держав-учасниць B9 в умовах зміни безпекової ситуації на східному фланзі НАТО, пов'язаної безпосередньо із російсько-українською війною.

Завдання статті полягають у: 1) аналізі реакції Північноатлантичного альянсу на збройний напад Росії на Україну, зокрема висновки Саміту НАТО у

Мадриді; 2) визначенні особливостей презентованої нової моделі безпеки на східних кордонах НАТО; 3) аналізі змін, які відбулись у військових витратах країн Б9 на початку збройної агресії росії (2014 р.) та після повномасштабного вторгнення, 4) поданні інформації щодо розташування бойових груп підрозділів НАТО на території держав Б9.

* * *

Передусім для дослідження динаміки військового потенціалу країн Б9 важливо проаналізувати саму сутність цього формату держав. Питання створення Б9, цілей об'єднання та імовірних перспектив розвитку було розкрито в роботі польського дослідника К. Павловського “Бухарестська дев'ятка: співпраця держав східного флангу НАТО” [Pawłowski, 2020].

Вичерпні дослідження щодо саме оборонного сектору держав-учасниць Бухарестського формату представлено в праці українського науковця С. Герасимчука “Бухарест 9: у пошуках співпраці на східному фланзі НАТО?” [Герасимчук, 2019]. Сучасна українська дослідниця Я. Турчин розглянула питання викликів для співпраці держав-учасниць формату Б9 в умовах еволюції безпекових загроз на східних кордонах НАТО [Турчин & Івасечко, 2022].

Проте сучасні дослідження питання щодо посилення військового потенціалу Б9 як наслідку російської агресії на території України фактично не здійснювалися, хоча тема аналізу оборонних витрат наразі є актуальною для наукового осмислення. Тому найбільш інформативними в контексті вивчення згаданої проблематики були публікації зі статистичними даними в ЗМІ та офіційні заяви очільників країн Б9.

Порушення архітектури безпеки, спричинене російською агресією ще у 2014 р., вплинуло на безпековий стан центрально-східного регіону Європи й надало потужних імпульсів для посилення міждержавної співпраці у сфері безпеки в цьому регіоні. Дев'ять країн-членів НАТО, центрально-східного регіону Європи створили об'єднання всередині цієї організації, а саме: у 2015 р. у Бухаресті відбувся саміт, на якому Польща та Румунія ініціювали створення нового формату співпраці. Тоді ж Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина та Чехія уклали Спільну декларацію про намір об'єднати зусилля, щоб забезпечити там, де це потрібно, “сильну, гарантовану та збалансовану військову присутність” НАТО на території держав новоствореної Бухарестської дев'ятки [Pawłowski, 2020: 18].

Варто зазначити, що деякі держави-учасниці цього об'єднання мають спільний кордон із росією (Болгарія, Румунія, Польща та Балтійські країни), були частиною СРСР (балтійські країни) або ж перебу-

вали під впливом цього агресора (країни Варшавського договору). Тому, маючи негативний досвід перебування в орбіті впливу росії, згадані країни рішуче зголосилися об'єднати зусилля та превентивно захистити власну безпеку [Герасимчук, 2019: 5].

З початку створення нового формату учасники Б9 регулярно зустрічалися для обговорення стану безпеки, координації колективних дій та висловлення спільної позиції щодо агресивної поведінки росії та підтримки України [Івасечко & Турчин, 2022: 10]. Зокрема, держави Б9 не визнали російську анексію Криму та окупацію Донбасу, закликали офіційну москву вивести війська з України та не порушувати її територіальну цілісність, виразили всебічну підтримку суверенітету та євроатлантичним прагненням України [Герасимчук, 2019: 6].

29–30 червня 2022 р., після повномасштабного вторгнення російських військ в Україну, країни НАТО, очільники держав та урядів країн-учасниць Альянсу й ключових партнерів, зустрілися на саміті в Мадриді для визначення стратегічних напрямків НАТО. На цьому саміті була затверджена нова Стратегічна концепція НАТО (вперше після 2010 р.). Саме в цьому документі було наголошено на тому, що безпекова система країн НАТО наразі переживає зміни та появу нової безпекової реальності. Примітно, що росія була визначена “найбільш значущою та прямою загрозою безпеці Альянсу” [Саміт НАТО – 2022, 2022].

На Мадридському саміті було наголошено на необхідності підкріпити вісім багатонаціональних бойових груп НАТО біля східних кордонів. Також союзники в межах Альянсу зобов'язалися забезпечити витрати на оборонний сектор на рівні принаймні 2 % ВВП до 2024 р. та збільшити обсяги спільного фінансування НАТО. Окрім того, Швеція та Фінляндія отримали офіційні запрошення стати членами Альянсу, що також свідчить про критичність ситуації [Саміт НАТО – 2022, 2022].

З огляду на такі обставини, Є. Столтенберг запропонував нову модель безпеки для НАТО, що гарантуватиме реагування союзників у значно більшому масштабі. У межах поточних Сил Реагування НАТО держави-учасниці можуть надати приблизно 40 тис. військовослужбовців за 15 днів, а після цілковитого впровадження нової Моделі Сил НАТО зможе забезпечити понад 300 тис. особового складу у високій бойовій готовності. Такі результати можуть стати реальними за умови формування збройних сил трьох рівнів: 1) збройні сили I рівня – більш ніж 100 тис. осіб – до 10 днів; 2) збройні сили II рівня – приблизно 200 тис. осіб – за 30–40 днів; 3) збройні сили III рівня – принаймні 500 тис. осіб – за 30–180 днів. Перехід на цю модель планують завершити вже в 2023 р. [НАТО New Force Model, 2022].

Стає очевидно, що розпочата росією війна в Україні стала тривожним сигналом для країн НАТО, а тим паче для держав, що належать до Б9, оскільки вони перебувають у зоні найбільшого ризику у випадку ескалації російсько-української війни. Стокгольмський інститут дослідження проблем миру (SIPRI) надав інформацію, що рівень оборонних витрат держав Б9 перманентно збільшується. Протягом 2018 р., наприклад, видатки на оборонну сферу таких країн, як Латвії, Румунії, Болгарії та Литви, зросли на 18–24 % за рік [Герасимчук, 2019: 6]. Примітно, що оборонний бюджет Румунії у 2014 р. склав 2,69 млрд дол., що становило 1,35 % від ВВП країни. Від цього часу витрати цієї держави поступово зростали принаймні на 0,1–0,5 % щороку [Countries' Military Spending, 2022]. Попри те, що НАТО не так давно встановила мінімальну межу видатків на оборонний сектор у розмірі 2 % від ВВП, Румунія планує в 2023 р. витратити на безпеку й захист держави 2,5 % ВВП, як про це заявив президент К. Йоханніс у жовтні 2022 р. [Ше, 2022]. У готовому законопроекті щодо державного бюджету Угорщини фіксується збільшення частки військових витрат до 2 % від ВВП. Якщо ж порівнювати з 2014 р., коли росія анексувала Крим та захопила частину Донбасу, то витрати Угорщини на оборону становили лише приблизно 1,5 млрд дол. та до 0,8 % від ВВП відповідно [Popescu, 2022].

У листопаді 2022 р. президент Польщі підписав закон, згідно з яким витрати на оборону з 2023 р. збільшуються до 3 % ВВП (що вже є одним із найвищих рівнів показників НАТО) і більш ніж удвічі збільшується чисельність польських збройних сил. У 2022 р. Польща витратила на оборону 2,2 % ВВП, що становить понад 14 млрд дол., порівняно з 10 млрд дол. у 2014 р., і планувала подальше збільшення. Окрім того, США розмістили тисячі своїх військових у Польщі, довівши загальну чисельність своїх сил у країні до приблизно 10 тис. разом [Poland's Defense Spending, 2022].

Як заявив прем'єр-міністр П. Фіала у вересні 2022 р., оборонний бюджет Чеської Республіки може досягти 2 % ВВП до 2024 р., на рік раніше, ніж планувалося. У 2022 р. Міністерство оборони розпорядилося бюджетом у розмірі 3 млрд дол. [Czech Republic Defense budget to reach 2 percent of GDP by 2024, 2022]. Для порівняння, у 2014 р. Чехія витратила 2,02 млрд дол. на оборонний сектор (0,97 % від ВВП) [Countries' Military Spending, 2022].

Уряд Болгарії у вересні 2022 р. схвалив додаткові витрати на оборону в розмірі 53,7 млн дол. У 2022 р. оборонний бюджет Болгарії становив 1,5 млрд дол. Очікується, що протягом 2023–2027 рр. Болгарія збільшить свій військовий бюджет у резуль-

таті конфлікту в Україні. У 2014 р. витрати на оборону в Болгарії не перевищували 0,75 млрд дол. і відповідно 1,31 % від ВВП [Ivanova, 2022].

Ситуація зі Словаччиною наразі складніша, оскільки урядова криза загрожує зобов'язанню країни щодо витрат на оборону в обсязі 2 % від ВВП. Тим не менш, динаміка збільшення витрат є доволі активна, якщо врахувати, що у 2014 р. Словаччина витратила лише 1 млрд дол. для оборони держави (0,99 % від ВВП країни) [Geist, 2022].

Три країни Балтії погоджуються з необхідністю підвищити витрати на оборону до 3 % ВВП. Прем'єр-міністр Литви І. Шимоніте заявила, що її країна може досягти цього вже 2023 р. завдяки запозиченим коштам за умови, що загальний дефіцит державного бюджету за рік не перевищить 4,9 % ВВП. Оборонний бюджет Латвії на 2022 р. становить 758,35 млн євро, або 2,2 % від ВВП, і рішення уряду передбачає поступове збільшення протягом трьох років до 2,5 % ВВП до 2025 р. Естонія витратила на оборону 2,3 % свого ВВП у 2022 р., а до 2024 р. збільшить витрати до 3 %. Ще у 2021 р. Є. Столтенберг стверджував, що Балтійські країни лідирують у процесі збільшення своїх військових витрат серед інших країн НАТО [Baltics agree on need to raise defence spending to 3 % of GDP, 2022].

Через агресивні дії росії щодо сусідів Північноатлантичний альянс твердо вирішив збільшити свою військову присутність на східних кордонах. Ще у 2016 р. на тлі зростання загроз для держав, що межують з росією, очільники країн-учасниць НАТО прийняли рішення запровадити посилену передову присутність військ на північному та південному сході Альянсу. У 2017 р. було створено чотири багатонаціональні бойові групи рівня батальйону, що розташувалися в Польщі та країнах Балтії під командуванням США, Великобританії, Канади та Німеччини.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 р. ще більше посприяло розвитку оборони НАТО. Держави-члени підсилили вже раніше створені бойові групи, сформувавши ще чотири групи такого ж зразка у Словаччині, Угорщині, Румунії та Болгарії. Це рішення було прийняте 24 березня 2022 р. на позачерговому Брюссельському саміті. Тепер НАТО має вісім багатонаціональних бойових груп, у яких чисельність військових була збільшена вдвічі. Ба більше, вже зараз війська Альянсу присутні вздовж усієї східної межі – від Чорного моря до Балтійського моря [Військова присутність НАТО на сході Альянсу, 2022].

Як вже раніше згадувалося, плідним був у цьому контексті Мадридський саміт. Саме на цій зустрічі було вирішено збільшити чисельність особо-

вого складу бойових груп рівня батальйону (400–800 осіб) до рівня бригади (зазвичай 1000–8000 осіб). Після повномасштабного вторгнення росії Альянс додатково зміцнив оборонні позиції, розташувавши літаки, кораблі та військових на території східноєвропейських держав-членів НАТО, які мають спільний кордон з росією [Саміт НАТО – 2022, 2022].

Штаб багатонаціонального корпусу “Північний схід” у м. Щецин (Польща) здійснює командування чотирма бойовими групами. Тренування й підготовка цих бойових груп узгоджується двома штабами рівня дивізії. У м. Ельблонг (Польща) розміщений штаб багатонаціональної дивізії “Північний схід” та є повністю оперативним. Він характеризується тісною взаємодією з бойовими групами, що розташовані в Литві та Польщі. У 2020 р. також було сформовано додатковий штаб “Північ” у м. Адажа (Латвія). Решта штабів розміщена у м. Карупа (Данія), які пов’язані з групами в Естонії та Литві.

Таким чином, станом на осінь 2022 р. НАТО активізувало вісім багатонаціональних бойових груп, які розташовані в Болгарії, Естонії, Угорщині, Латвії, Литві, Польщі, Румунії, Словаччині. Війська для цих груп виділяють всі країни-учасниці НАТО. Окрім збільшення кількості бойових груп, починаючи з лютого 2022 р., НАТО також надало винищувачі для виконання місії НАТО з патрулювання повітряного простору, розширило присутність військ у Середземному та Балтійському морях, а також розгорнуло в Румунії підрозділи Сил реагування [Військова присутність НАТО на сході Альянсу, 2022].

У серпні 2022 р. військові 101-ої повітряно-десантної дивізії США загальною чисельністю більш ніж 2 тис. осіб прибули до Болгарії. Перед прибуттям американських військових у західній частині Болгарії проходили навчання “Platinum Lion 22” для того, щоб сумістити бойові навички болгарських та американських солдатів. Ще в січні 2022 р. росія вимагала вивести військовий контингент НАТО з Румунії та Болгарії. Тим не менш, навчання таки відбулися: спочатку в чорноморській акваторії, а згодом – на полігоні “Нове Село” поряд із румунським кордоном. Майор армії США К. Мотт висловив думку, що на сьогодні ці навчання були наймасштабнішими навчаннями НАТО [Східний фланг НАТО – під охороною легендарної 101-ої повітряно-десантної дивізії США: що відомо, 2022].

Держсекретар США Е. Блінкен на саміті НАТО в Бухаресті наголосив, що саме регіон від Чорного моря до Балтійського моря є стратегічною сферою для Альянсу. У контексті цього штаб багатонаціональної дивізії, розташований у Румунії, є так званим вузлом для координування військ НАТО. Станом на гру-

день 2022 р. у Румунії перебувало понад 3000 американських військових, що брали участь у бойових навчаннях для зміцнення злагодженості армій країн-учасниць НАТО.

Згодом мінімум 130 іспанських військово-службовців було перекинуто до Румунії. Також очікується, що до навчань приєднаються військово-повітряні сили Італії. Інтенсивність військових тренувань підсилалась після падіння ракети в с. Пшеводув (Польща) внаслідок масового ракетного обстрілу України росією. До того ж, французька система ППО була розміщена в Румунії, німецький зенітно-ракетний комплекс “Patriot” – в Словаччині та Польщі, а норвезький зенітно-ракетний комплекс середньої дальності NASAMS був надісланий до Латвії [Члени НАТО зміцнюють східний фланг – що відомо, 2022].

У листопаді 2022 р. були проведені бойові навчання біля кордонів з білоруссю та росією (калінінградська область). У навчаннях “Tumak 22”, що відбувалися на півночі Польщі, брати участь 2000 солдатів НАТО та 1000 одиниць техніки. Віце-прем’єр міністр Польщі М. Блашак заявив, що Польща готова відповідати за безпеку цілого східного флангу НАТО, та наголосив, що поляки мають “імунітет до всіх загроз російської політики” [Герасименко, 2022].

Таким чином, проаналізувавши реакцію держав-членів НАТО, а особливо учасників Бухарестського формату, на агресивну політику росії, можемо зробити висновки, що нахабне порушення росією всіх можливих міжнародних норм стало найбільш серйозним викликом для системи міжнародної безпеки після Другої світової війни. Особливо тривожним знаком такі події стали для північно- та південно-східного регіону Альянсу, що пояснюється близькістю до “регіону війни”. Тому очевидною та цілком виправданою є динаміка посилення військового потенціалу держав Б9. Усі країни-учасниці цього формату невпинно збільшують державні видатки на оборонний сектор (навіть більше від вимоги НАТО – 2 % від ВВП) та проводять інтенсивні військові навчання з арміями інших учасниць НАТО, аби гарантувати військову злагодженість та рішучу відповідь у випадку продовження російської війни, а також заручаються підтримкою інших західних партнерів у межах НАТО (США, Італія, Великобританія та Іспанія).

Наслідками та можливими перспективами російсько-української війни стурбовані не лише країни Б9, а й НАТО загалом. Про це свідчать нещодавні рішення про новосформовану Стратегічну концепцію НАТО 2022 р., створення додаткових бойових груп НАТО, модернізацію оборонної структури та розташування військового контингенту на східному фланзі. У перспективі військовий сектор країн НАТО буде

вдосконалений і вже в 2023 р. набуде нової безпекової конструкції та потужності, завдяки реалізації трьох стовпів. Безперечно, держави Бухарестського формату і загалом Північноатлантичного альянсу відчують величезну загрозу з боку росії, тому вживають таких рішучих заходів для захисту власних кордонів і, ймовірно, збільшуватимуть витрати на оборону Альянсу і в наступні роки, незважаючи на динаміку російської агресії, аби забезпечити стан миру й стабільності в регіоні за будь-яких обставин на периферії та поза межами НАТО.

ЛІТЕРАТУРА

Військова присутність НАТО на сході Альянсу. (2022). *NATO*. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_136388.htm.

Герасименко, Я. (2022). Війська НАТО провели масштабні навчання біля кордонів Білорусі та росії. *Нромадске*. URL: <https://hromadske.ua/posts/vijska-nato-proveli-masshtabni-navchannya-bilya-kordoniv-bilorusi-ta-rosiyi>.

Герасимчук, С. (2019). Бухарест 9: у пошуках співпраці на східному фланзі НАТО? *Українська призма*. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/15575.pdf>.

Івасечко, О., Турчин, Я. (2022). Виклики для співпраці держав-учасниць формату Бухарестської дев'ятки в умовах еволюції безпекових загроз на східних кордонах НАТО. *Гуманітарні візії*, 1(8), 7–12.

Саміт НАТО – 2022. (2022). *NATO*. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_196144.htm.

Східний фланг НАТО – під охороною легендарної 101-ї повітряно-десантної дивізії США: що відомо. (2022). *Телеканал "Дом"*. URL: <https://kanal-dom.tv/shidnyj-flang-nato-pid-ohoronoyu-legendarnoyi-101-yi-povitryano-desantnoyi-diviziyi-ssha-shho-vidomo-video/>.

Члени НАТО зміцнюють східний фланг – що відомо? (2022). *FreeДом*. URL: <https://uatv.ua/uk/chleny-nato-zmitsnyuyut-shidnyj-flang-shho-vidomo/>.

Baltics agree on need to raise defence spending to 3 % of GDP. (2022). *LRT*. URL: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1841298/baltics-agree-on-need-to-raise-defence-spending-to-3-of-gdp>.

Countries' Military Spending. *MacroTrends*. URL: <https://www.macrotrends.net/countries>.

Czech Republic Defense budget to reach 2 percent of GDP by 2024 (2022). *Army Recognition*. URL: https://www.armyrecognition.com/defense_news_september_2022_global_security_army_industry/czech_republic_defense_budget_to_reach_2_percent_of_gdp_by_2024.html.

Geist, R. (2022). Government crisis threatens Slovakia's defence spending pledge. *Euractiv*. URL: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/government-crisis-threatens-slovakias-defence-spending-pledge/.

Ilie, L. (2022). Romania to overhaul state defence firms to boost production-minister. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/romania-overhaul-state-defence-firms-boost-production-minister-2022-12-14/>.

Ivanova, T. (2022). Bulgarian govt approves additional defence spending of 56 mln euro. *SeeNews*. URL:

<https://seenews.com/news/bulgarian-govt-approves-additional-defence-spending-of-56-mln-euro-799496>.

NATO New Force Model. (2022). *NATO*. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/2022-06-infographic-new-nato-force-model.pdf.

Orzelska-Stączek, A. & Ukielski, P. (2020). Inicjatywa Trójmorza z perspektywy jej uczestników. Warsaw : ISP PAN.

Pawłowski, K. (2020). Bukareszteńska Dziewiątka: współpraca państw wschodniej flanki NATO. *Instytut Europy Środkowej. Policy Papers*. No. 4.

Poland's Defense Spending. (2022). *Official Website of the International Trade Administration*. URL: <https://www.trade.gov/market-intelligence/polands-defense-spending>.

Popescu, A.-R. (2022). Hungary increases defence allocation. *JANES*. URL: <https://www.janes.com/defence-news/news-detail/hungary-increases-defence-allocation>.

Rogozińska, A. (2019). Dziewiątka Bukareszteńska i Idea Trójmorza jako inicjatywy wzmacniające bezpieczeństwo Europy Środkowo-Wschodniej. In M. Banasik (Ed.). *Polityka Federacji Rosyjskiej i jej konsekwencje dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, 313–322. Warsaw : Difin.

Sobczyk, A. (2016). Współpraca ośrodków prezydenckich państw wschodniej flanki NATO w toku przygotowań do szczytu Sojuszu w Warszawie, *Bezpieczeństwo Narodowe*, 55–57.

REFERENCES

Baltics agree on need to raise defence spending to 3% of GDP. (2022). *LRT*. URL: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1841298/baltics-agree-on-need-to-raise-defence-spending-to-3-of-gdp>.

Countries' Military Spending. *MacroTrends*. URL: <https://www.macrotrends.net/countries>.

Czech Republic Defense budget to reach 2 percent of GDP by 2024 (2022). *Army Recognition*. URL: https://www.armyrecognition.com/defense_news_september_2022_global_security_army_industry/czech_republic_defense_budget_to_reach_2_percent_of_gdp_by_2024.html.

Geist, R. (2022). Government crisis threatens Slovakia's defence spending pledge. *Euractiv*. URL: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/government-crisis-threatens-slovakias-defence-spending-pledge/.

Herasyimchuk, S. (2019). Bucharest Nine: Looking for Cooperation on NATO's Eastern Flank? [In Ukrainian]. *Ukrainian Prism*. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/15575.pdf> [= Герасимчук, 2019].

Herasyimchenko, Y. (2022). NATO troops conducted large-scale exercises near the borders of Belarus and Russia. [In Ukrainian]. *Hromadske*. URL: <https://hromadske.ua/posts/vijska-nato-proveli-masshtabni-navchannya-bilya-kordoniv-bilorusi-ta-rosiyi> [= Герасименко, 2022].

Ilie, L. (2022). Romania to overhaul state defence firms to boost production-minister. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/romania-overhaul-state-defence-firms-boost-production-minister-2022-12-14/>.

Ivanova, T. (2022). Bulgarian govt approves additional defence spending of 56 mln euro. *SeeNews*. URL: <https://seenews.com/news/bulgarian-govt-approves-additional-defence-spending-of-56-mln-euro-799496>.

Ivasechko, O., Turchyn, Y. (2022). Challenges for Cooperation of the Participating States in the Bucharest Nine Format in the Conditions of the Evolution of Security Threats on NATO's Eastern Borders. [In Ukrainian]. *Humanitarian visions*, 1(8), 7–12. URL: <https://doi.org/10.23939/shv2022.01.007> [= Івасечко & Турчин, 2022].

Military Presence of NATO in the East of the Alliance. [In Ukrainian]. (2022). *NATO*. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_136388.html [= Військова присутність НАТО на сході Альянсу].

NATO Members are Strengthening the Eastern Flank – What is Known. [In Ukrainian]. (2022). *FreeДом*. URL: <https://uatv.ua/uk/chleny-nato-zmitsnyuyut-shidnyj-flang-shho-vidomo/> [= Члени НАТО зміцнюють східний фланг – що відомо? 2022].

NATO New Force Model (2022). *NATO*. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/20629-infographic-new-nato-force-model.pdf.

NATO Summit – 2022. [In Ukrainian]. (2022). *NATO*. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_196144.html [= Саміт НАТО – 2022, 2022].

Orzelska-Stączek, A., & Ukielski, P. (2020). *Inicjatywa Trójmorza z perspektywy jej uczestników*. Warsaw: ISP PAN.

Pawłowski, K. (2020). Bukareszteńska Dziewiątka: współpraca państw wschodniej flanki NATO. *Instytut Europy Środkowej. Policy Papers*. No. 4.

Poland's Defense Spending. (2022). *Official Website of the International Trade Administration*. URL: <https://www.trade.gov/market-intelligence/polands-defense-spending>.

Popescu, A.-R. (2022). Hungary increases defence allocation. *JANES*. URL: <https://www.janes.com/defence-news/news-detail/hungary-increases-defence-allocation>.

Rogozińska, A. (2019). Dziewiątka Bukaresztańska i Idea Trójmorza jako inicjatywy wzmacniające bezpieczeństwo Europy Środkowo-Wschodniej. In M. Banasik (Ed.), *Polityka Federacji Rosyjskiej i jej konsekwencje dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, 313–322. Warsaw: Difin.

Sobczyk, A. (2016). Współpraca ośrodków prezydenckich państw wschodniej flanki NATO w toku przygotowań do szczytu Sojuszu w Warszawie, *Bezpieczeństwo Narodowe*, 55–57.

The Eastern Flank of NATO is Under the Protection of the Legendary 101st Airborne Division of the USA: What is Known. [In Ukrainian]. (2022). “Dom” TV channel. URL: <https://kanal-dom.tv/shidnyj-flang-nato-pid-ohoronoyu-legendarnoyi-101-yi-povitryano-desantnoyi-dyviziyi-ssha-shho-vidomo-video/> [= Східний фланг НАТО – під охороною легендарної 101-ї повітряно-десантної дивізії США: що відомо].